

4. Концепция развития образования Кыргызской Республики до 2030 года [Электронный ресурс] URL: <https://edu.gov.kg/media/files/118d4b79-d6ea-4648-9c1c-56280444e7fd.pdf>
5. Муханов В. Образование в Японии [Электронный ресурс] // Образование: все для поступающих. 2008. URL: <http://www.edunews.ru/> (дата обращения: 20.03.2011).
6. О внесении изменений в постановление Правительства Кыргызской Республики «Об установлении двухуровневой структуры высшего профессионального образования в Кыргызской Республике» от 23 августа 2011 года № 496 [Электронный ресурс] URL: <http://cbd.minjust.gov.kg/act/view/ru-ru/12213?cl=ru-ru>
7. Система высшего образования в КР [Электронный ресурс] URL: <https://enic-kazakhstan.edu.kz/files/1625316038/the-current-state-of-the-system-of-higher-professional-education-of-the-kyr.pdf>

УДК 811.

Самаров Айбек

И.Арабаев атындагы КМУ

Самаров Айбек

КГУ им.И.Арабаева

Samarov Aibek,

KSU I. Arabaev

КЫРГЫЗСТАНДЫН ЖОЖДОРУНУН СТУДЕНТТЕРИНИН ЯПОН ТИЛИН УЙРӨНУҮДӨГҮ МУКТАЖДЫКТАРЫН ИЗИЛДӨӨНҮ АНАЛИЗДӨӨ

АНАЛИЗ ИССЛЕДОВАНИЯ ПОТРЕБНОСТЕЙ В ИЗУЧЕНИИ ЯПОНСКОГО ЯЗЫКА СТУДЕНТОВ ВУЗА КЫРГЫЗСТАНА ANALYSIS OF THE STUDY OF THE NEEDS IN STUDYING THE JAPANESE LANGUAGE OF UNIVERSITY STUDENTS IN KYRGYZSTAN

Аннотация: Макалада И. Арабаев атындагы КМУнун студенттеринин япон тилин өздөштүрүүдөгү муктаждыктарын изилдөө каралган. Жүргүзүлгөн педагогикалык изилдөөнүн маалыматтары берилет, И. Арабаев атындагы КМУнун Японтаануу институтунун

1-курсунун студенттеринин япон тилин өздөштүрүүдөгү муктаждыктарын изилдөөнүн жыйынтыктары сунушталат. Муктаждыктарды анализдөөнүн пайдаланылган методу билим берүү процессинин катышуучуларынын эки тарабына тең оң таасирин тийгизген. Студенттер өздөрүн терең түшүнүүгө жетише алышты, өздөрүнүн күчтүү жана чабал жактарын, ошондой эле япон тилин эмне үчүн үйрөнүп жатышкандыктарын аныктоого жетишишти, чыныгы максаттарды коюуга үйрөнүшпү, өздөрү кандай тилдик көндүмдөргө жана билгичтиктерге ээ экендиктерин, кандай көндүмдөрдү өркүндөтүү керектигин аныкташты, алардын жоопкерчиликти, өз алдынчалуулуктары жана активдүүлүктөрү өстү. Эң маанилүү жетишкендик окутуучунун кызыгуусун, колдоосун көрүп студенттердин шыктануусу артты.

Аннотация: В статье рассматривается исследование потребностей в изучении японского языка студентов вуза КГУ им. И. Арабаева. Приводятся данные проведенного педагогического исследования, представлены результаты исследования потребностей в изучении японского языка студентов-первокурсников Института Японovedения КГУ им. И. Арабаева. Используемый метод анализа потребностей положительно повлиял на обоих участников образовательного процесса. Студенты стали лучше понимать себя, свои сильные и слабые стороны, а также то, для чего они изучают японский язык, научились ставить реалистичные цели, определили какими языковыми навыками и умениями они владеют, а какие необходимо развивать, возросла ответственность, самостоятельность и активность. Наиболее важным достижением стало то, что студенты стали более мотивированным, видя заинтересованность преподавателя и его поддержку.

Annotation: The article deals with the study of the needs in the study of the Japanese language of students of the university of KSU. I. Arabaeva. The data of the conducted pedagogical research are given, the results of the study of the needs in the study of the Japanese language of first-year students of the Institute of Japanese Studies of KSU named after. I. Arabaeva. The needs analysis method used had a positive effect on both participants in the educational process. Students began to better understand themselves, their strengths and weaknesses, as well as why they study Japanese, learned to set realistic goals, determined which language skills and abilities they possess and which ones need to be developed, increased responsibility, independence and

activity. The most important achievement was that the students became more motivated, seeing the interest of the teacher and his support.

Негизги сөздөр: япон тили, муктаждыктарды анализдөө методу, мотивдер, студенттер, жож, анкета.

Ключевые слова: японский язык, метод анализа потребностей, мотивы, студенты, вуз, анкета.

Key words: Japanese language, needs analysis method, motives, students, university, questionnaire.

Япон тили азыркы коомдун өкүлүнүн жашоосунда олуттуу ролду ойнойт, себеби аны өздөштүрүү адам баласынын маданиятынын деңгээлин өнүктүрүү, анын инсан катары өсүшү менен түздөн-түз байланышкан. Мындан тышкары, япон тилин билүү динамикалуу өзгөрүлүп жаткан реалиялар шартында кесиптик милдеттерди натыйжалуу чечүү үчүн азыркы атаандаштыкка туруктуу адистин ийгиликтүү кесиптик ишмердүүлүгүнүн өзөктүү компоненттеринин бири болуп саналат. Тилди өздөштүрүү багытында билим алып жатышкан студенттерди япон тилин үйрөнүү мотивациясынын калыптанышы тууралуу маселени бул дисциплина боюнча окуу ишмердүүлүгүнүн натыйжалуулугун жогорулатуу жана жалпысынан кесиптик даярдыкты жакшыртуу максатында карап чыгуу зарыл. Белгилей кетүүчү нерсе, бул маселе атайын максаттар үчүн чет тилин окутуунун чет элдик методикасында жакшы чагылдырылган [1]. Мисалы, О.Г. Поляков, студенттердин муктаждыктарын анализдөө жогорку мектепте чет тилин профилге негизделген окутуунун предметтик тематикасын аныктоого мүмкүндүк берет деп эсептейт [2]. Г.В. Швалованын эмгегинде Томск политехникалык университетинин студенттеринен кесиптик чет тилин өздөштүрүүдөгү мотивацияны аныктоого багытталган сурамжылоо жүргүзүүнүн жыйынтыктары берилген [3].

Жүргүзүлгөн педагогикалык изилдөөдө И.Арабаев атындагы КМУнун Японтаануу институтунун биринчи курстарынын студенттеринин япон тилин үйрөнүүсүндөгү муктаждыктарын изилдөөнүн жыйынтыктары берилген. Биз мындай изилдөөнүн ЖОЖдо жүргүзүлүшүнүн зарылдыгын негиздемелейбиз, себеби ал япон тилин натыйжалуу өздөштүрүүнүн негизги максаттарын, мотивдерин, ыкмаларын аныктоого көмөк көрсөтөт. Япон тилин үйрөнүүдө окуучулардын муктаждыктарын анализдөө методуна өзгөчө көңүл бурулган. Япон тилин үйрөнүүдөгү

муктаждыктарды диагностикалоо боюнча анкета-сурамжылоонун мисалдары менен этап-этап менен түшүндүрмө нускама, ошондой эле студенттин картасынын үлгүсү берилет. Биз япон тилин өздөштүрүүнүн максаттарын аныктоодогу студенттердин начар жөндөмдүүлүгүн белгиледик. Жүргүзүлгөн изилдөө практикалык мааниге ээ жана окутуучуларга топтоу, ошондой эле студенттин өзүн япон тилин окутуунун траекториясын курууга жардам берет.

Мотивация менен бирге, биздин баамыбызда, студенттердин муктаждыктарын да тыкыр изилдөө зарыл. Муктаждыктардын анализи эки этаптан турган процессти билдирет. Биринчи этаптын жүрүшүндө окуучулар тууралуу маалыматтарды топтоо жүргүзүлөт, анын негизинде экинчи этапта япон тилин окутуунун максаттары жана методдору аныкталат [4]. Ошентип, студенттердин муктаждыктарын анализдөө методу япон тилин өздөштүрүүнүн маанилүү түзүүчү процесси болуп саналат. Студенттер өздөрүнүн алдына ар кандай максаттарды коюшат жана ар кыл муктаждыктарга ээ болушат, мисалы, телефон аркылуу баарлашууну, ишкер сүйлөшүүлөрдү жүргүзүүнү, атайын адабияттарды окууну, япон тилинде фильмдерди көрүүнү үйрөнүү. Эгер алардын максаттары жана муктаждыктары сабак учурунда канааттандырылбаса, анда алар өздөрүн нааразычылыгын пассивдүү абалда болуу, сабакка катышпай коюу менен билдиришет. Ошондуктан окуучулардын муктаждыктарынын анализин талдоо методун пайдалануу тилдик программаны бүтүндөй өздөштүрүү учурунда актуалдуу.

Муктаждыктарды анализдөө методу «Япон тили» дисциплинасынын жумушчу программасын, практикалык сабактарды, ошондой эле аудиториядан тышкаркы ишмердүүлүктүн программасын иштеп чыгуу үчүн негиз катары кызмат кылат. Бул метод өзүн максаттарды, өздөштүрүү деңгээлин, мотивациянын даражасын, жождо чет тилин өздөштүрүүдөн окуучунун күтүүлөрүн аныктоону жана өздөштүрүүнүн мурунку тажрыйбасын баалоону камтыйт.

Муктаждыктарды анализдөө методу окуучулардын кемчиликтерине акцент жасабастан, алардын жетишкендиктеринен жана мүмкүнчүлүктөрүнөн улам куралат, жана студенттерге япон тилин окуу процессинде өздөштүргөн билимдерди жана көндүмдөрдү аныктоо мүмкүнчүлүгүн берет. Ал үзгүлтүксүздүк менен мүнөздөлөт, себеби «Япон тили» дисциплинасынын бүтүндөй программасынын жүрүшүндө жүзөгө ашырылат. Программаны өздөштүрүүнүн башында

муктаждыктарды анализдөө методу япон тилин билүү деңгээлин аныктоо, окуу-методикалык комплексти, кошумча материалдарды, билим берүү технологияларын тандоо үчүн колдонулат, ошондой эле окутуучуга окуучулардын муктаждыктары менен максаттарын практикалык сабактардын максаттары менен салыштырууга жана өзүнүн ишинин планына түздөтүүлөрдү өз убагында кийирүү мүмкүнчүлүгүн берет.

Программаны өздөштүрүүнүн аягындагы муктаждыктарды анализдөө окутуучуга тыянактарды чыгарууга, окуучунун максаттарындагы жана муктаждыктарындагы өзгөрүүлөрдү аныктоого, ошондой эле окуучулардын бул тобу үчүн япон тилин үйрөнүүнүн келечек стратегиясын аныктоого, жана эң башкысы, окуучунун тилдик көндүмдөрүнүн жана билгичтиктеринин өнүгүү прогрессине байкоо салууга жардам берет. Пландаштыруу процесси өзүнө төмөнкү кадамдарды камтыйт:

- Максат коюу, б.а. курстун программасын түзүү үчүн сизге кандай маалымат керектелет.
- Ар кандай ыкмаларды жана методдорду аныктоо жана тандоо: сиз анкета жүргүзүүнү, байкоо методун, баарлашууну, топтук сурамжылоону пайдаланасызбы, эссе жазуу же схеманы, сүрөттү, убакыт-тилкесин тартуу тапшырмасын бересизби, т.а. тиешелүү ыкманы тандап, пайдалануу. Маалыматты алуунун методун тандоодо окуучулардын жаш курагын, даярдык багытын (тил өздөштүрүүчү же башка багыттагы факультет) эске алуу кажет. Толук картинаны алуу үчүн ар кандай методдордун топтомун колдонуу сунушталат.
- Колдонуу формасын, өткөрүү убактысын, алынган маалыматтарды анализдөөнүн ыкмасын тандоо формасын.
- Сиз пайдалана турган тилди тандоо (эне тили же чет тили). Бул кадам конкреттүү топтун тилди билүү деңгээлинен көз каранды.
- Программаны иштеп чыгуу.

Муктаждыктарды анализдөөнүн тигил же бул формасын өткөргөндөн кийин окутуучу окуучунун толук кандуу портретин түзүү максатында алынган жыйынтыктарды системалаштырат жана ал маалыматтарды студенттин картасына каттайт (караңыз:таблица 1). Бул картага япон тилин өздөштүрүү деңгээлин аныктоо боюнча алдын-ала жүргүзүлгөн тесттин маалыматтары да катталат; окутуучу өзүнүн түшүндүрмөлөрүн жазат. Белгилей турган нерсе, япон тилин билүү деңгээли канчалык төмөн болсо, таануучулук кызыгуу да, демек,

Аты-жөнү										
Институт/факультет										
Даярдоо багыты										
Топ										
Мурда өздөштүргөн/ өздөштүргөн эмес										
Япон тилин үйрөнүүнүн мотивдери										
Билим берүүчүлүк-таануучулук		Интеллектуалдык-көңүктүрүүчү		Социалдык маанилүү		Прагматикалык		Ийгиликсиз-диктерден качуунун мотивдери		Мил мотиви маанилүүтүз албас
1	2	8	1	4	2	5	5	5	3	3
2	1	14	1	0	1	7	2	8	2	9
6	3	16	3	1	1	17	2	4	1	9
12	1	23	1	3	1	20	4	9	3	1
22	2	28	1	7	1	25	1	2	4	0
26	1	35	4	3	4	31	1	6	2	4
Орточо балл	1,67	Орточо балл	1,84	Орточо балл	1,67	Орточо балл	2,5	Орточо балл	2,5	Орточо балл
ЖОЖдун студентинин япон тилин үйрөнүүсүнүн максаттары										
Өтө маанилүү (5 б.): 1-5, 12, 13, 19, 25-30										
Мааниси боюнча экинчи (4 б.): 8-10, 14, 16, 17, 20-22										
Башка:										
Эссе «Менин кесиптик ишмердүүлүктө япон тилин пайдалануу пландарым»										

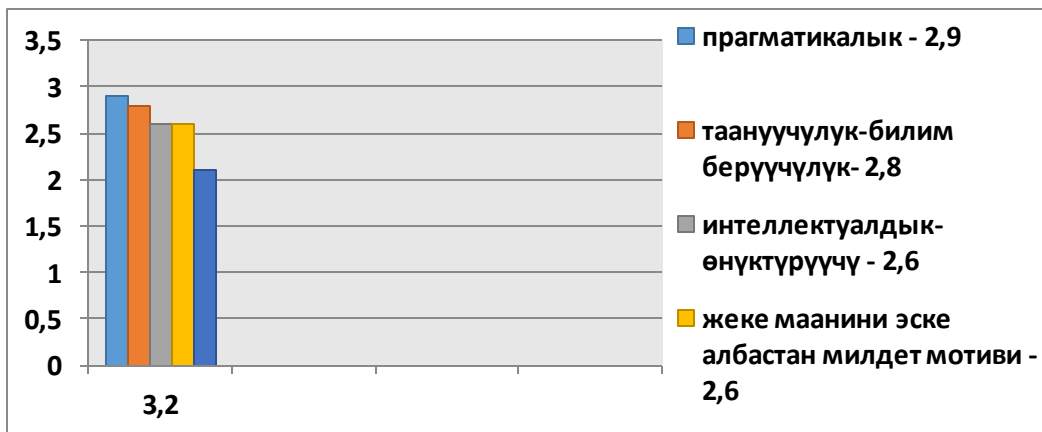
Япон тилин үйрөнүүдөгү муктаждыктарды диагностикалоо үчүн биз түзгөн анкетаны апробациялоо үчүн И.Арабаев атындагы КМУнун Японтаануу институтунун 1-курстарынын студенттеринен сурамжылоо өткөрүлгөн (эки жыл 2021-ж., 2022-ж. өткөрүлгөн). Изилдөөгө 35 адам катышкан.

Анкетанын экинчи бөлүгү өтө маанилүү, себеби анын жыйынтыктары боюнча япон тилин үйрөнүүнүн мотивдерине анализ жүргүзүлөт. Психологияда мотивация организмдин активдүүлүгүн жаратуучу жана анын өз муктаждыктарын канааттандыруу максатында аракеттерди жасоо багытын аныктоочу импульс катары аныкталат [6]. Ошентип, муктаждык түшүнүгү мотивация менен тыгыз байланышкан жана студенттин окуу ишмердүүлүгүндө аныктоочу мааниге ээ.

Мотивациянын бардык түрлөрүн сапаттык анализдөө, орточо балл боюнча биринчи орунда ийгиликсиздиктен оолак болуу мотивдери, ал эми экинчи орунда прагматикалык мотивдер экендигин көрсөттү. Андан соң үчүнчү орунда таануучулук-билим берүүчүлүк мотивдер турат. Интеллектуалдык-өнүктүрүүчү мотивдер жана жеке маанини эске албастан милдет мотиви төртүнчү орунда турат, себеби мотивациянын бул эки түрүндөгү жыйынтыктардын айырмачылыгы анчалык чоң эмес. Акыркы орунда социалдык-маанилүү мотивдер жайгашкан (Сүр. 1.).

Берилген маалыматтардан көрүнүп тургандай, биринчи орундарды тышкы мотивдер ээлеп турат, ал эми ички мотивдер болсо: таануучулук-билим берүүчүлүк жана интеллектуалдык-өнүктүрүүчү мотивдер үчүнчү жана төртүнчү орундарда жайгашкан.

**Сүрөт 1. Япон тилин үйрөнүүнүн мотивдеринин бөлүштүрүлүшү
(автор тарабынан түзүлгөн/иштелип чыккан)**

Ийгиликсиздиктен оолак болуу, качуу мотивинин биринчи орунда болушу студенттер билим берүү процессинин пассивдүү катышуучулары болуп саналгандыгы тууралуу жана билим алууда демилгесиз болушкандыгынан, тапшырмаларды аткарууда жоопкерчиликтен качышкандыгынан, тилди үйрөнүүдө өздөрүнүн алдына максаттарды жана милдеттерди коюуда кыйынчылыктарга кабылышкандыктарынан, япон тилин үйрөнүүдөгү мурунку терс тажрыйбасы болгондугунан сигнал берет.

Социалдык-маанилүү мотивдер акыркы орунга ээ болду. Мындай төмөнкү көрсөткүчтөр япон тилин үйрөнүү студенттердин социалдык чөйрөсүндө анчалык бааланбаганбай тургандыгынан жана колдоого ээ болбогондугунан кабарлап турат. Тили өздөштүрүлүп жаткан өлкө жана анын өкүлдөрү менен интеграциялык байланыштардын, жандуу тилдик эркин баарлашуу мүмкүнчүлүгүнүн жоктугу.

Мотивдердин баарынын ичинен бизди таануучулук-билим берүүчүлүк жана интеллектуалдык-өнүктүрүүчү мотивдер кызыктырды, себеби алар япон тилин үйрөнүү жана тиешелүү даражада калыптандыруу, өнүктүрүү боюнча ишмердүүлүккө карата түрткү болуучу эң эле маанилүү ички мотивдер болуп саналышкандыгына байланыштуу өзгөчө көңүл буруу кажет. Биздин көрсөткүчтөр студенттердин таануучулук жана интеллектуалдык муктаждыктары япон тили сабагында тийиштүү даражада канааттандырылбагандыгынан кабарлап турат.

Мотивациянын төмөндөшүнүн себептерин эки топко бөлүп кароого болот: окутуучудан көз каранды себептер жана студенттен көз каранды себептер. Окутуучудан көз каранды себептердин арасынан: окуу материалын жана окутуу методдорун туура эмес тандоо, заманбап окутуу методдорун билүү деңгээлинин төмөндүгү, студенттер менен мамиле түзүүнү жана алардын бири-бири менен биргелешкен ишмердүүлүгүн уюштурууну билбестик, окутуучунун инсандык өзгөчөлүктөрүн бөлүп көрсөтүүгө болот. Мотивацияны төмөндөтүүчү, студенттерден көз каранды болгон, себептер төмөнкүлөр: билимдердин деңгээлинин төмөндүгү, өзүнүн окуу ишмердүүлүгүнүн өздүк мотивдерин түшүнүүнүн жана өз алдынча билим алуу ыкмаларынын жоктугу, окуу тобундагы студенттердин ортосундагы мамилелердин анча жакшы эместиги.

Тышкы мотивациянын төмөнкү деңгээли япон тилин үйрөтүү процессинде профессордук-окутуучулар курамы тарабынан актуалдаштыруу зарыл

болгон, студенттердин мотивациялык потенциалынын бар экендигинин билдирет. Студенттер окутуучуну көзөмөлдөөчү жана жетекчи катары көбүрөөк кабыл алышса, алардын ички мотивациясы ошончолук төмөн болот. Жана тескерисинче, окутуучу тарабынан өздөрүнүн автономдуулугун жана эркиндигин кабылданышы студенттердин ички мотивациясын жогорулатат.

Сабактагы жагымдуу, ыңгайлуу атмосфера, кызыктуу тапшырмалар, өзүн-өзү анализдөө жана өзүн-өзү баалоо студенттик мотивациянын натыйжалуу ыкмалары болуп саналат. Мындан тышкары, тапшырмалардын мазмунун, окутуунун методдорун, стилин тандоодогу студенттердин эркиндигин жана окутуунун бирдиктүү стратегиясы япон тилин үйрөнүүдөгү ички мотивациянын күч алышына алып келет.

Окутуучулар көп учурда өзүн-өзү мотивациялоочу студент деген терминди пайдаланышат, жана ал термин менен ички мотивацияга ээ жана тышкы колдоого муктаж эмес студенттерди белгилешет. Ички мотивацияга ээ окуучулар алардын окуу ишмердүүлүгү продуктивдүү максаттарга багытталган учурда мыкты натыйжаларга жетише алат. Кайсыл бир маанисинде ички мотивация – бул тубаса мүнөздөмө эмес экендиги, жана, эң алды менен, ал тажрыйба топтоо процессинде ээ боло турган сапат экендиги перспективалуу болууда. Жүрүм-турумдун түрткү берүүчү стратегияларын пайдалануу менен студенттерди окутууда алардын инсандык ички мотивациясын өнүктүрүүгө жардам берип жатышкандыгын педагогдор билүүчү зарыл. Педагогдор студенттерди стимулдуу жүрүм-турум стратегияларын колдонууга үйрөтүү менен аларда жеке ички мотивацияны өнүктүрүүгө жардам берерин билиши керек.

Мындай мотивация окуу процессинде гана эмес, сабактан тышкаркы ар кандай тапшырмаларды аткарууда да пайдалуу. Ошол эле учурда мотивациянын эң жогорку деңгээли да өтө жогорку чыңалууну жаратаарын жана натыйжалуулуктун төмөндөшүнө, терс эмоциялык реакцияларга алып келе тургандыгын да эстен чыгарбоо керек [7].

Студенттердин ири бөлүгү (73%) анкетанын үчүнчү бөлүгүндө сунушталган япон тилин үйрөнүүнүн өздүк максаттарын тандоодо кыйынчылыкка туш болушканын белгилей кетүү кажет. Бул жыйынтык – студенттер өздөштүрүү процессинде жетиштүү деңгээлдеги автономдуулукка жана аң-сезимдүүлүккө ээ эмес экендигин жана окутуунун пассивдүү стилин каалашкандыгын көрсөттү. Бул көйгөйдү

чечүү үчүн окутуучу студент менен биргеликте япон тилин өздөштүрүүнүн өздүк жеке максаттарын, аларга жетишүүнүн ыкмаларын аныкташты жана аларды окутуунун жекече планында белгилеп алышты. Ошентип, биздин баамыбызда, ЖОЖдо япон тилин үйрөнүүдөгү муктаждыктарды анализдөө процедурасын өткөрүүнүн зарылдыгы бар, ал окутуучуга «Япон тили» дисциплинасынын жумушчу программасын жана тилдик конкурстарды, илимий-практикалык конференцияларды, ар кайсы деңгээлдеги олимпиадаларды камтыган аудиториядан тышкаркы ишмердүүлүктүн планын сабаттуу иштеп чыгуу мүмкүнчүлүгүн берет. Мындан тышкары, ар бир окуучунун муктаждыгын түшүнүү менен, окутуунун формаларын, методдорун жана ыкмаларын тандоодо ийкем болуу, кыйынчылыктарды жеңүүдө керкетүү жардам-колдоолорду көрсөтүү.

Пайдаланылган адабияттар:

1. Brown J. The elements of language curriculum: A systematic approach to program development. – New York: Heinle & Heinle Publishers, 1995. – 262 p.;
2. Поляков О.Г. Аспекты профильно-ориентированного обучения иностранному языку в высшей школе. – Тамбов: ТГУ, 2004. – 192 с.
3. Швалова Г.В. Формирование мотивации студентов технического вуза при изучении профессионального иностранного языка // Концепт. – 2012. – №11. URL: <http://www.covenok.ru/concept/2012/12152.htm> (дата обращения 17.06.2021).
4. Duddley-Evans T., St John M.J. Development in English for Specific Purposes: A Multidisciplinary Approach. – Cambridge: Cambridge University press, 2009. – 301 p.
5. Стрекалова И.В. О значении интереса к изучению иностранных языков в вузе и стимулах его формирования // Вестник Брянского государственного университета. Серия: Педагогика и психология. – 2014. – №1. – С. 140 - 145.
6. Дудьев В.П. Психомоторика: словарь-справочник. – М.: ВЛАДОС, 2008. – 366 с.
7. Косинская Е.В. Роль мотивации в изучении иностранного языка // Территория науки. – 2015. – №5. URL: <http://cyberleninka.ru/article/n/rol-motivatsii-v-izucheniinostrannogo-yazyka-1> (дата обращения: 22.06.2021).